

Степанюк Руслан Леонтійович,
професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;
Перлін Станіслав Ігорович,
директор Харківського НДЕКЦ МВС України, кандидат юридичних наук

ДНК-АНАЛІЗ У СТРУКТУРІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Технології криміналістичного дослідження ДНК, починаючи з середини 80-х років минулого століття, міцно увійшли в арсенал криміналістики та судових наук у більшості країн світу. На теперішній час методи генетичної ідентифікації людини за її ДНК вважають найбільш точними й інформативними у порівнянні з іншими способами ототожнення в судовій експертизі. Вони довели свою ефективність у вирішенні завдань з розкриття та розслідування тяжких й особливо тяжких злочинів, зокрема, вбивств, зґвалтувань, терористичних актів тощо. Проте до цього часу у вітчизняній криміналістичній науці не представлено такої новітньої галузі криміналістичної техніки, як дослідження ДНК (генотипоскопія). На нашу думку, таке становище є не задовільним і потребує виправлення. Відсутність належного розвитку найбільш ефективних технологій ідентифікації людини за залишеними слідами біологічного походження призводить до суттєвого зниження стану практичної діяльності правоохоронних органів.

Аналіз слідчої й експертної практики у сфері дослідження слідів біологічного походження з метою вирішення ідентифікаційних завдань за ДНК дозволяє стверджувати про наявність значних правових, організаційних, технічних, тактичних і методичних проблем, пов'язаних із неналежним станом наукового забезпечення вказаного напрямку. Серед них найбільш вагомими видаються відсутність правового регулювання питань одержання та використання відомостей про індивідуальні генетичні ознаки людини у вирішенні завдань протидії злочинності, недостатність відповідної інформації у вітчизняній науковій і навчально-методичній літературі з криміналістики та прогалини у підготовці фахівців для органів правопорядку, чисельні помилки в практичній діяльності з виявлення та вилучення слідів біологічного походження під час слідчих (розшукових) дій та призначення молекулярно-генетичних експертиз, повільний розвиток баз даних криміналістичних обліків генетичних ознак людини та методик проведення молекулярно-генетичної експертизи тощо. На нашу думку, системне вирішення цих проблем можливе за умови формування та розвитку повноцінної галузі криміналістичного дослідження ДНК як розділу науки.

У сучасній експертній практиці питання ДНК-аналізу розвиваються у судово-медичному та криміналістичному аспектах, а

відповідні експертизи проводяться в державних експертних установах МОЗ України та МВС України. Разом з цим не визначено місце молекулярно-генетичної експертизи в системі судових експертиз, що, знову ж таки, пов'язано із відсутністю чіткого уявлення про місце судової генетики у системі вітчизняного наукового знання. Вважаємо, що віднесення її до сфери криміналістичної науки допоможе у вирішенні цієї проблеми.

На нашу думку, виокремлення ДНК-аналізу (ДНК-профілювання, генотипоскопії, криміналістичного дослідження ДНК) саме в структурі вітчизняної криміналістичної науки як самостійної галузі криміналістичної техніки є найбільш доцільним рішенням, яке потрібно реалізувати для приведення до належного рівня стану наукового забезпечення цієї галузі.

Головними аргументами на користь вищевказаного вважаємо наступні: 1) криміналістична теорія ідентифікації є підґрунтям для методології порівняльного дослідження індивідуальних генетичних ознак; 2) сліди людини як об'єкт вивчення з метою розкриття кримінальних правопорушень вивчає саме криміналістика; 3) криміналістична наука завжди виконувала функцію адаптації досягнень інших наук до вирішення завдань судочинства; 4) головною метою ДНК-аналізу є забезпечення потреб правоохоронних органів у розкритті злочинів, чим займається саме криміналістика; 5) крім судово-експертного напряму, важливим для вирішення практичних завдань є розвиток технологій виявлення та вилучення слідів біологічного походження та біологічних зразків під час слідчих (розшукових) дій за допомогою засобів і методів криміналістичної техніки; 6) важливо підкреслити, що питання одержання, зберігання та використання індивідуальної генетичної інформації про людину потребує належного правового регулювання, а криміналістика як наука, яка містить юридичну складову, може на належному рівні розробляти відповідні положення.

Крім того, на користь розвитку дослідження ДНК як окремого розділу криміналістичної техніки свідчить найвищий, порівняно з іншими галузями, рівень точності результатів молекулярно-генетичного аналізу в ідентифікації особи та включення відповідних складових частин до структури криміналістики (судової науки) в зарубіжних країнах.

Підсумовуючи викладене відзначимо, що криміналістичне дослідження ДНК (ДНК-аналіз) доцільно визначити як розділ криміналістичної техніки, який вивчає індивідуальні генетичні ознаки живих організмів, що містяться в їхній ДНК, з метою ідентифікації та вирішення діагностичних завдань під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.